

**СУЧАСНІ
РЕЦЕПЦІЇ СВІТОГЛЯДНО-ЦІННІСНИХ
ОРІЄНТИРІВ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ**

матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
2 – 4 грудня 2022

Полтава

однойменному фільмі, але викладений він набагато опукліше та виразніше. Характеристика дійових осіб максимально поглиблена; тож образи зазнали суттєвих змін, або взагалі були вилучені. Так, І. Кавалерідзе значно розвинув лінію Параски, Сагури, Василя Томари, вдало ввів ретроспекцію подій, що допомагають розкрити любов Григорія до Параски. Але суттєво скоротив епізоди в семінарії. Родзинкою п'єси стало щедre використання українського фольклору, який органічно вплітається в сюжетну канву та стає неодмінним компонентом дії. Тож «те, що було у фільмі тільки намічено, зазвучало у п'єсі на повну силу, поетично і пристрасно» [1, С. 142]. П'єса була написана у 1968 році і ввійшла до четвірки п'єс, написаних І. П. Кавалерідзе, що посіли чільне місце в репертуарі українських театрів.

Тому погодимося із характеристикою П. П. Ротача про плідну багатогранність творчості І. П. Кавалерідзе. І додамо, що сковородіана І. П. Кавалерідзе є найкоштовнішою перлиною у його творчому намисті.

Література

1. Зініч С. Г. Іван Кавалерідзе / С. Г. Зініч, Н. М. Капельгородська. – К. : Мистецтво, 1971. – 184 с.
2. Кавалерідзе І. П'єси. – К. : Дніпро, 1976. – 240 с.
3. Літературно-меморіальний музей Г. С. Сковороди, с. Сковородинівка (Харк. обл.) / авт. тексту Т. М. Борисова. – Х. : Прапор, 1986. – 61 с.
4. Літературно-меморіальний музей Г. С. Сковороди : путівник. – Чорнухи, 2008. – Брошура.
5. Німенко А. В. Кавалерідзе – скульптор. – К. : Мистецтво, 1967. – 94 с.
6. Ротач П. П. Колоси з літературної ниви : короткий літературний календар Полтавщини. – Полтава : Полтавський літератор, 1999. - 558 с.

УДК 159.923.2:378.22 – 051

ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНИ ЗА СКОВОРОДОЮ - ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА

Євген Євтушенко

*Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»
ewtushenko@gmail.com*

Науковий керівник – Зіненко Т. М.

*Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»*

В тяжкий час священної для нас війни за незалежність і волю українського народу ми здобули унікальну можливість змінитися самі, змінити країну і

змінити світ. До трьохсоті річниці від народження «українського сократа» як ніколи актуальні його думки про вічне – трансформацію людини, добро і зло, любов і думку. Так само як у концепції Сковороди є істинна природа речей і хибна, як він каже «тінь», так і Україна має «вийти з тіні на світло» і трансформуватися в нову успішну, щасливу процвітаючу країну про яку мріє багато поколінь українців. Оскільки філософські концепти візуалізуються через візіонерів – митців, то яка ж роль сучасного мистецтва в переродженні України?

В своїх працях Сковорода неодноразово піднімає і розкриває кілька основних, на його думку понять – пізнання себе і переродження «Нині з повзучого хробака став ти пернатим метеликом» [2, с.121]. Звідси щастя людині в пізнанні себе і віднайденні своєї душі, що призведе до блаженства і спокою, такого необхідного для нас саме сьогодні:

О спокою наш коханий!
Де тебе знайти в наш час?
Ти усім нам прежаданий,
Врізнобіч розкинув нас.
За тобою ген вітрила
Розгорнули кораблі,
Щоб могли тебе ті крила
На чужій знайти землі.
За тобою марширують,
Палять, знищують міста,
Цілі роки бомбардують,
А чи може хто дістать?
Щонайбільші там печалі,
Де велично-пишний дім,
А найменше в серці жалю

У будиночку малім [1, с. 52].

Григорій Савич закликає шукати істину в собі і почути не хибні прагнення до матеріальних благ а часточку божественного таланту, свого призначення, а відтак і свою «Сродну працю» що призведе до творчої самореалізації і максимальної суспільної користі яку може принести людина. Максимально актуальні для України і українців сили. Країна що бореться за свій спокій, і люди що знайшли своє покликання у боротьбі, чи волонтерстві, не зважаючи на те чим вони займались до цього, і працюють як один організм даруючи ближнім і далеким оптимізм і віру в перемогу і світле майбутнє України. Яке ж воно майбутнє переродженої України після перемоги, яке майбутнє українців. Викристалізувати і візуалізувати це майбутнє справа рук інтелектуальної еліти, лідерів думок і одну з головних ролей в цьому повинно відіграти мистецтво.

Якщо говорити про прямий діалог сучасного мистецтва з постать Сковороди, то ми можемо констатувати що постать Григорія Савича є цікавою для осмислення і надзвичайно актуальною для українського мистецтва. Можна згадати кілька цікавих проектів реалізованих в різних регіонах України і молодими і досвідченими митцями:

Серія колажів «Сковорода» художниці Вікторії Наумук була презентована 12 червня 2018 року у Луцьку в сучасному арт-просторі арт-кафе «Стоп-кадр», що в «Адреналін Сіті» Юна 17-річна авторка розповідає про свою серію колажів, що були зроблені за допомогою комп'ютерних програм. За основу взяті твори Григорія Савича Сковороди зі збірки «Сад божественних пісень». [4]

У червні 2020 року у львівській галереї «Зелена канапа» відкрилася виставка «Транзит» відомого живописця Ігоря Романко. 10 полотен живописних полотен в «іконографічному» стилі. Як розповів сам автор «Транзиту», усі представлені роботи створені у 2020 році. Натхненником до їх малювання для нього став подорожній філософ Григорій Сковорода. [5], [6]

Ще один приклад мистецького діалогу з філософом – творчість графічного дизайнера із Харкова Олексія Чекаля, який досліджував стиль письма Григорія Сковороди, у 2016 році оформив академічну збірку його творів. Спільно з літературно-меморіальним музеєм графік працює над проектом «Духовна зброя Сковороди» і розробляє шрифт “Skovoroda”. [7]

Творчість Григорія Савича неодноразово втілювалася в театральних постановках як молодих так і Всесвітньо відомих українських театрів. Наприклад постановка «В саду світла» Києво-Могилянського театального центру "Пасіка" та театру МІСТ – чудовий приклад прямих цитат автора в сучасній сценографії з атмосферним музичним наповненням. [8]

Навіть сьогодні не зважаючи на складнощі військового часу продовжують відбуватися мистецькі заходи в діалозі з постаттю Сковороди. Так у квітні цього 2022 року Музей-майстерня Івана Кавалерідзе привіз у Київ виставку картин сучасних живописців та графіків із 10 держав світу, присвячених Григорію Сковороді. Виставка мандруватиме музеями України, після чого поїде для експонування закордон.

Отже мистецький діалог поколінь не припиняється, і сучасні митці активно ведуть діалог з Сковородою, цей діалог містить і прямі цитати філософа і інтерпритації творів і самої постаті Григорія Савича. [9]

Ми бачимо і відчуваємо як змінюється країна, як змінюються люди, сучасне мистецтво є відображенням цих змін. Ще до повномаштабного вторгнення російських військ українські митці з кожним роком все активніше включались в світові мистецькі процеси. До того ж, що є дуже важливим останні кілька років українське мистецтво все менше орієнтується на тренд, а намагається шукати свій стиль. Звичайно можна відмітити велику кількість художників, які роблять «те, що купують» але поряд з тим все частіше на арену виходять нові імена, які вражають своїм стилем і часто він базується на Українській народній традиції. В цьому контексті можна згадати роботи Наталки Корф-Іванюк, з її сучасною інтерпритацією патернів вишивки і килимарства – серія «Знак». Також активно звучить вже на міжнародній арені Дарія Альошкіна, котра дала нове, сучасне життя витинанці. Її роботи прикрашають мистецькі події світового рівня, і інтер'єри паризьких модних будинків.

Більш філософські хоча переважно відверто хуліганські твори Івана Семесюка відображають інший пласт сучасного українського мистецтва. Іван використовуючи ті ж народні символи інтерпритує їх в плакатному стилі, що

близький і зрозумілий широким верствам населення. У творах Семесюка ми бачимо часто карикатурне зображення українців, популярних історичних образів і мемів. Це відвертий провокативний діалог з глядачем. Автор зображає трансформацію культурного коду в філософію сучасної особистості, і ця сучасна особистість не завжди приємна, хоча дуже відверта і правдива.

Відштовхнувшись від цього можна перейти до мистецтва під час війни. Тут на арену виходять сміливі різкі образи. Ми бачимо рефлексії творчих людей на всі жахи війни. Особливо в найгарячіші і найскладніші періоди військового протистояння українці всього світу поставили на прапор боротьби мистецтво перформансу. Весь світ в прямому ефірі спостерігав не завжди мистецькі, але однозначно творчі акції на площах Європейських міст. В єдиному пориві суспільство почало проявляти, не тільки в діях а і в образах, філософські питання цінностей, боротьби добра і зла, світу і темряви. Однозначно можна сказати що цей період можна відзначити як потужну дипломатію візуальних образів.

Основним майданчиком соціальної активності останніх років звичайно є соціальні мережі, війна тільки загострила цей тренд в Україні. Вся актуальна інформація і координація під час війни пішла саме в соціальні мережі. Власне в них і варто шукати і досліджувати соціальну і мистецьку трансформацію. Перший етап війни в мистецтві можна охарактеризувати як перехід від меншовартісних образів жертви, що переважно асоціюється з зображеннями страждаючих, знедолених персонажів, до образів сили і волі, що підтримували моральний стан українців в найтяжчі перші місяці війни. Можемо спостерігати перехід до плакатного жанру навіть художників, які раніше не звертались до таких методів. В цей час в соціальному просторі з'являються нові імена художників, переважно тих, хто найбільше резонує з настроями аудиторії соціальних мереж. Окрім відверто політичних посилів про те як Україна захищає Європу ми бачимо світлі образи захисників України, як чоловіків так і жінок. В просторі з'являються відверто нові для нашої країни образи жінок воїтельниць – українських амазонок, переважно це образи в популярному серед молоді стилі манга-аніме, що свідчить про активну участь у творчих і соціальних процесів молодого покоління.

Разом з тим, після кількох місяців активного військового протистояння, від жаків війни і втоми можемо спостерігати закономірне звалювання настроїв соціуму в агресію і ненависть. Це активно проявляється в різних аспектах соціального життя – ми можемо бачити стабільно агресивну подачу новин від журналістів, надмірно агресивні тексти нових пісень, в тому числі неконтрольоване використання ненормативної лексики. Все це звичайно легко пояснити з точки зору психології, адже це є одним з варіантів закономірної захисної реакції людської психіки. Нажаль ті ж тенденції можемо спостерігати і в мистецьких творах – смакування смерті ворога, перехід від зображень захисту, країни, людини, дітей, до мотивів що спонукають до помсти, переходу на територію ворога, загарбання і руйнування. Бачимо достатньо багато творів, що можна сміливо ставити в один ряд з військовою пропагандою часів другої

світової. Ці тенденції ще більш помітні на контрасті з спокійними, і сконцентрованими на своїх задачах військовими, у відео сюжетах з передової.

Україна і українці змінюються, ми спостерігаємо активну трансформацію суспільних груп. Бачимо людей що з захватом, ентузіазмом і успіхом роблять те про що у мирному житті навіть не думали. Ми бачимо щоденні жертви заради ближнього, добро та взаємодопомогу. В тяжкі часи країна стала одним організмом, що відображає більшість заповідей Григорія Сковороди. Країна волі, добра – світло, що бореться з темними силами. Ці зміни поряд з новими ролями України в світовій політиці і економіці здатні призвести до повного переродження країни в ту Україну про яку мріяли багато поколінь. Та важливо вчасно помічати небезпечні тенденції і спокуси звалитися в стан, який називають отруєнням перемогою.

Сьогодні українське мистецтво активно звучить на міжнародній арені. Задача митців показати справжнє обличчя країни, її культуру, нагадати світу про цінності, які в гонитві за матеріальним часто забуті. Задача митців, як візіонерів, конструювати образи що відповідають тому світлому майбутньому до якого ми прагнемо, відповідають вічним цінностям, що їх пояснював Сковорода. Важливо вчасно помітити хибні стежки, що вже привели одну країну від «перемоги над фашизмом» до «фашизму», чи як зараз прийнято говорити «рашизму».

Література

1. Сковорода Г. С. Сад пісень: Вибрані твори. Для ст. шкіль. в. / [Пер. М. Зерова, П. Пелеха, В. Шевчука; передмова, упоряд. та приміт. В. Яременка; худож. С. Артюшенко]. – Веселка, 1983. – 190 с.

2. Сковорода Г. Вірші. Пісні. Байки. Діалоги. Трактати. Притчі. Прозові переклади. Листи. К.: Наукова думка, 1983. Київ, 1983. 542 с.

3. Григорій Сковорода. Повне зібрання творів у 2-х т. Київ: Наук. Думка, 1973. Т.1-2

4. <https://volyn.tabloyid.com/art/epatazhnii-grigorii-skovoroda-na-suchasnih-kolazhah-lutskoyi-hudozhnitsi>

5. <https://day.kyiv.ua/uk/news/040620-grygoriy-skovoroda-nadyhnuv-lvivskogo-hudozhnyka-na-stvorennya-vystavky>

6. <https://lnam.edu.ua/uk/faculty/design/graphic/teachers/vikladach-kafedri/romanko.html>

7. <https://ukrainer.net/zhyty-iak-skovoroda/>

8. https://www.youtube.com/watch?v=IDp_YYND9dM&t=1374s

9. <http://https://ukrpres.info/2022/05/01/> григорій-сковорода-виходить-у-народ/